

INTRODUCERE

Materia și memoria sunt două concepte făcute unul pentru celălalt. Pentru arheolog acest lucru nu ar trebui să fie o surpriză. Înțelegerea legăturilor inextricabile dintre materie și memorie și căutarea urmelor lor materiale în trecut au fost întotdeauna o mare provocare. Destul de recent, inseparabilitatea materiei și memoriei a apărut ca o tendință majoră de cercetare în filosofie și știința cognitivă, în special prin munca influențială a lui John Sutton. Sutton, bazându-se pe cadrele teoretice generale ale cogniției extinse și distribuite, dezvoltă o nouă știință a memoriei bazată pe recunoașterea faptului că procesele de amintire „se răspândesc în lume ca hibridi de resurse biologice și non-biologice” .

Această viziune deschide calea pentru o nouă alianță productivă între cercetarea arheologiei și antropologie, una care recunoaște rolul important al materialității, obiectelor și artefactelor în acest proces al memoriei. Bazându-se pe lucrarea lui Appadurai privind viața socială a lucrurilor (1986), Sutton a folosit termenul „viață cognitivă a lucrurilor” pentru a descrie dimensiunile mnemonice sensibile la context și specifice culturii materiale.

Dar ce este atât de special la intersecția dintre materie și memorie? Pe de o parte, cu cât se petrece mai mult timp căutând urme în evidența arheologică, cu atât mai mult se ajunge la conștientizarea că trăsătura distinctivă a amintirii umane, de la paleolitic până în prezent, nu se regăsește nici în capacitatea de stocare a creierul uman sau în cablurile intrigante ale hipocampusului uman. Mai degrabă, ceea ce face memoria umană specială este capacitatea noastră unică de a construi semne materiale, elemente vechi și artefacte și de a folosi acele resurse materiale și practice nu doar pentru a compensa limitările sistemului nostru de memorie biologică evoluat, ci și pentru a extinde, reorganiza, chiar și transformă natura memoriei și rolul acesteia în evoluția umană.

Dar, așa cum menționa Frazer, „suntem moștenitorii unei averi care s-a transmis de atâtea veacuri încât memoria celor care au construit-o se pierde, iar posesorii ei o consideră deocamdată ca fiind o posesie originală și inalterabilă a rasei lor încă din începutul lumii. Dar reflecția și cercetarea ar trebui să ne convingă că predecesorilor noștri le suntem datori pentru o mare parte din ceea ce credeam că este cel mai mult al nostru și că erorile lor nu au fost extravagante voite sau deliruri ale nebuniei, ci pur și simplu ipoteze, justificabile ca atare în momentul în care au fost propuse ca experiențe depline”¹.

De o re-memorare vorbește și Mircea Eliade într-o parabolă filosofică din 1977, *Tinerete fără tinerețe*, aducând în discuție ipoteza mântuirii culturii occidentale contemporane lui printr-o anamneză, decât prin plâns și meditat la implicațiile etice și politice ale sfârșitului culturii, ca victimă a modernității tehnologice².

De mii de ani încoace, prin varietățile de ecologii cognitive și nișe pe care noi, oamenii, le-am creat pentru noi înșine, continuăm să promovăm, să reutilizăm și să selectăm pentru talentul nostru distinctiv de a ne crește mințile și de a ne extinde corpul. În mod remarcabil, această abilitate nu a apărut din cauza modului în care ne-am supus, ca specie, regulilor naturale darwiniene. selecția sau reîncarnarea lor neodarwiniană în domeniul culturii. Mai degrabă, neascultarea noastră creativă și persistentă a acestor reguli a făcut diferența; încă o face.

Oamenii sunt probabil unici printre alte specii în transformarea corpului lor și a „spațiului peripersonal” care le înconjoară într-un loc de memorie. Între timp, dacă amintirea este fără îndoială una dintre abilitățile la care oamenii au excelat, uitarea este și mai mult. Căci nu scriem ceva pentru a nu fi nevoiți să ne amintim? O întrebare importantă pentru antropologie și arheologie este despre viața cognitivă a lucrurilor

---

¹ James George Frazer, *The magic art and the evolution of kings*. Vols. 1 and 2 of *The Golden Bough: A study in magic and religion*. Macmillan and Co., London, 1920, p. 211.

² Mircea Eliade, *Youth without Youth*. Trans. Mac Linscott Ricketts. Chicago UP, Chicago, 1977.

și rolul lor în modelarea și constituirea resurselor de memorie culturală „extra-neurală”.

Lucrarea de față se dorește a fi o explorare a diferitelor tipuri de semne materiale (arheologice și literare) pentru a identifica, pe scurt, principalele diferențe și puncte comune în cultul funerar al preistoriei și antichității din diferite regiuni ale globului și a modurilor în care aceste semne au ajuns la noi și au fost folosite pentru a pune în aplicare memoria socială a umanității. Profunzimea temporală și diversitatea extremă a culturii materiale disponibile din acea perioadă oferă oportunități unice de a studia căile de regăsire ale trecutului pe cale arheologică dar și antropologică, prin implicarea cunoașterii extinse la sfera filosofică și psihologică.

